

NOI TERMENI ȘI DEFINIȚII ÎN SM ISO 2789:2024 „INFORMARE ȘI DOCUMENTARE. STATISTICI INTERNAȚIONALE DE BIBLIOTECĂ”

Ludmila CORGHENCI,
ORCID 0000-0002-0248-9108
**Biblioteca Națională
a Republicii Moldova**

Rezumat: În prezentul articol se analizează secțiunea „Termeni și definiții” a SM ISO 2789:2024, adaptat la noile realități tehnologice și informaționale de activitate a bibliotecilor, și se confruntă conținutul acesteia cu informația similară din standardul anulat în scopul identificării noilor termeni. În acest context, autorul specifică necesitatea armonizării prevederilor statisticii oficiale privind activitatea bibliotecilor din Republica Moldova cu cele internaționale.

Cuvinte-cheie: SM ISO 2789:2024 „Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă”, statistica de bibliotecă; termeni și definiții.

Abstract: This article focuses on the section "Terms and definitions" of standard SM ISO 2789:2024 "Information and Documentation - International library statistics", adapted to the new technological and informational realities of library activity. In this regard the author specifies the need of harmonization of provisions of library official statistics in the Republic of Moldova with the international ones.

Keywords: Standard SM ISO 2789:2024 "Information and Documentation - International library statistics"; library statistics; terms and definitions.

Standardizarea reprezintă un domeniu de activitate în ascensiune, asigurând instrumente de reglementare și relații de interacțiune în mediul concret. Aceasta este influențată în mod direct de procesul accelerat de apariție și aplicare a noilor tehnologii.

SM ISO 2789:2024 „Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă” (în continuare – SM ISO 2789:2024), aprobat prin decizia din 14.03.2024 a Institutului de Standardizare a Moldovei, reflectă și furnizează termeni și definiții, reguli, linii directoare și caracteristici pentru armonizarea statisticii de bibliotecă. Adaptat la noile realități tehnologice și informaționale de activitate a bibliotecilor, el specifică reguli pentru raportarea internațională, pentru asigurarea conformității între țări în

aplicarea măsurătorilor care nu se califică pentru raportarea internațională, pentru încurajarea bunelor practici în utilizarea statisticilor pentru gestionarea bibliotecii [5, p. 1]. SM ISO 2024 înlocuiește SM ISO 2789:2015 „Informare și documentare. Statistici internaționale de bibliotecă”, care este anulat din 03.04.2024.

În prezentul articol am analizat secțiunea „Termeni și definiții” al SM ISO 2789:2024 și am confruntat conținutul acesteia cu informația similară din standardul anulat în scopul identificării noilor termeni. Identificarea noilor termeni și definirea standardizată a acestora contribuie la diversificarea și îmbogățirea indicatorilor statistici, de performanță și de impact ai activității bibliotecare, facilitând exprimarea impactului și valorii bibliotecii în comunitate.

Secțiunea vizată include următoarele poziții: Biblioteci; Servicii de bibliotecă și utilizarea lor; Colecții; Acces și facilități; Management; Finanțare și cheltuieli; Perso-

nalul bibliotecii; similare cu cele din SM ISI 2789:2015. Analiza cantitativă comparată reflectă următoarea situație:

<i>Termeni și definiții</i>	<i>SM ISO 2015</i>	<i>SM ISO 2024</i>	<i>Diferența</i>
Biblioteci	20	20	0
Servicii de bibliotecă și utilizarea lor	41	63	+22
Colecții	51	62	+11
Acces și facilități	11	13	+2
Management	9	11	+2
Finanțare și cheltuieli	4	6	+2
Personalul bibliotecii	7	8	+1
<i>Total</i>	<i>143</i>	<i>183</i>	<i>+40</i>

Biblioteci (cu referire la poziția 3.1 din SM ISO 2789-2024)

Identificând biblioteca drept o organizație sau parte a unei organizații al cărui scop principal este înlesnirea utilizării resurselor informaționale, a serviciilor și facilităților prevăzute pentru a satisface necesitățile de informare, de cercetare, educaționale, culturale sau de recreere ale utilizatorilor săi (poziția 3.1.6), SM ISO 2024 definește tipurile concrete de biblioteci: națională, a instituției de învățământ superior, școlară etc. În acest caz nu am identificat apariții de noi termeni.

Ca și în SM ISO 2789:2015, se insistă asupra definirii termenului *biblioteca specializată*, acesta incluzând bibliotecile organelor administrative: a Guvernului, a Parlamentului, ale asociațiilor profesionale, din sectorul comercial și industrial etc.

Este important să revenim la definițiile termenilor *unitate administrativă* și *bibliotecă filială*. *Unitate administrativă* este considerată orice bibliotecă independentă sau grup de biblioteci, care se află în subordinea unei direcții sau a unei administrații unice. Drept unitate administrativă poate fi o bibliotecă sau o rețea/organizație mai mare, compusă dintr-o bibliotecă centrală/principală, biblioteci filiale cu funcții administrative. *Biblioteca filială* este parte a unei unități administrative mai mari, care este amplasată într-un local separat și care furnizează servicii unui grup aparte de utilizatori (de ex.: copii, facultăți) sau unei ca-

tegorii de public local [5, p. 1, 2].

Abordarea standardizată a acestor termeni implică armonizarea numărului de biblioteci și filiale din cadrul SNB, prezentat în rapoartele statistice centralizatoare [3, 4]. Sintagma „biblioteci și filiale” ar trebui aplicată (sau nu?) în evidența statistică nu doar pentru tipul de biblioteci publice, ci și pentru bibliotecile naționale (de exemplu, Biblioteca Națională pentru Copii „Ion Creangă” include 2 filiale), din instituțiile de învățământ superior etc.

Servicii de bibliotecă și utilizarea lor (cu referire la poziția 3.2 din SM ISO 2789-2024)

Definițiile și interpretarea celor 22 de termeni noi la capitolul „Servicii de bibliotecă și utilizarea lor” sunt prezentate amplu în articolul semnat de Ecaterina Dmitirc, care relevă importanța integrării tehnologiilor în serviciile bibliotecilor, pentru o continuă dezvoltare și implementare a inovațiilor tehnologice și științifice astfel încât acestea să răspundă cerințelor actuale ale utilizatorilor [2].

Colecții (cu referire la poziția 3.3 din SM ISO 2789:2024)

SM ISO 2789:2024 include 11 termeni noi în capitolul dat, după cum urmează:

- *Colecție digitală (poziția 3.3.13)* – toate resursele în formă digitală din colecția bibliotecii, indiferent dacă au fost create inițial în format digital sau digitizate de bibliotecă.

Nota 1: Colecția digitală include baze de date, seriale electronice și documente digitale.

Nota 2: Resursele de internet gratuite care au fost catalogate de bibliotecă în catalogul său online sau în baza de date sunt numărate separat.

Nota 3: Resursele pot fi conectate în rețea, instalate pe stații de lucru autonome sau stocate pe transportatori.

- *Depozit de conservare digitală (poziția 3.3.16)* – infrastructură, servicii și resurse pentru păstrarea, stocarea și gestionarea conținutului digital.

Notă: Acesta este diferit de alte depozite digitale sau infrastructură prin furnizarea online a accesului publicului la conținut digital.

- *DOI (poziția 3.3.20)* – cod standardizat digital pentru identificarea unui obiect digital fizic sau abstract și pentru furnizarea persistentă a informațiilor către sau despre acesta.

Un DOI este format din două părți: prefix și sufix. Prefixul identifică administratorul unui grup de DOI, iar sufixul reprezintă identificatorul unui obiect administrat de deținătorul prefixului respect. Prezența DOI crește vizibilitatea lucrărilor, facilitează identificarea și accesul la textele integrale ale acestora, sporește credibilitatea și impactul publicațiilor. În prezent majoritatea bibliotecilor (și alte instituții) din Republica Moldova indexează lucrările în arhiva digitală Zenodo, care asigură încărcarea și accesul gratuit la conținutul digital.

- *EBA (poziția 3.3.25)* – achiziție bazată pe dovezi; model de achiziție de cărți electronice, la fel ca achiziția PDA (achiziție condusă de patron), în care deciziile de selecție sunt făcute pe baza dovezilor de utilizare pe parcursul abonamentului.

Notă: Diferența dintre EBA și PDA constă în faptul că prima solicită o taxă în avans, care oferă dreptul la sfârșitul perioadei de abonament la un număr limitat de titluri.

- *Limbă minoritară (poziția 3.3.34)* – limbă folosită de cetățenii unui stat, care formează un grup numeric mai mic decât restul populației statului.

Nota 1: O limbă minoritară nu aparține limbilor oficiale ale statului.

Nota 2: Dialectele limbilor oficiale ale statului nu sunt incluse.

- *Acces Deschis (poziția 3.3.42)* – acces nerestricționat la informații, documente sau servicii de informare.

Notă: Într-un sens mai restrâns, aceasta înseamnă că conținutul informațional este disponibil gratuit prin Internet.

- *PDA (poziția 3.3.47)* – model de achiziție de carte electronică, la fel ca achiziția bazată pe dovezi (EBA), în care deciziile de selecție sunt realizate pe baza contribuțiilor utilizatorilor bibliotecii.

Notă: Bibliotecile cu bugete limitate pot stabili limite de cheltuieli pentru planurile PDA.

- *Purtător fizic (poziția 3.3.49)* – dispozitiv portabil pe care pot fi stocate documente în format digital, de exemplu: CD-ROM-uri, stickuri, USB, DVD-uri, dischete.

Notă: Suporturile fizice sunt identificate în funcție de conținutul lor ca document audiovizual, bază de date, document digital sau serial electronic etc.

- *Date de cercetare (poziția 3.3.53)* – date care au fost create sau totalizate în procesul de cercetare.

Nota 1: Datele pot fi cantitative sau calitative, structurate sau nestructurate.

Nota 2: În funcție de disciplină, datele pot fi create în moduri diferite, de exemplu: prin experimente, măsurători, observații sau anchete. Ele pot lua diferite forme, de exemplu: texte, tabele statistice, date de măsurare, înregistrări audio sau vizuale sau fotografii.

Nota 3: Rezultatele finale ale cercetării, cum ar fi monografiile, articole de reviste, cărțile „albe” sau prezentările nu sunt considerate date de cercetare.

- *Colecție specială (poziția 3.3.55)* – colecție de materiale separate dintr-o colecție de bibliotecă în funcție de formă, subiect, gen, perioadă, zonă, stare, raritate, sursă sau valoare geografică.

Notă 1: Colecțiile speciale sunt de obicei administrate separat.

Nota 2: Accesul la colecțiile speciale poate fi restricționat.

Evaluarea bibliotecilor din perioada 2020-2022 a reliefat prezența nesemnificativă a acestui tip de colecții în bibliote-

cile publice, din școli, gimnazii și licee etc. Drept exemple de colecții speciale pot fi colecțiile „Cărți vechi/rarității bibliografice” și „Publicații de referințe”, colecțiile orientate spre cultivarea memoriei și istoriei locale/instituționale (publicații despre localitate/instituții și personalități marcante, publicații semnate de cadrele didactico-științifice ale instituției etc.).

- *Stare stabilă (poziția 3.3.56)* – stare adecvată pentru utilizare [*n.a.* – a documentului de bibliotecă].

Notă: Materialul stabil poate avea unele daune, dar poate fi folosit fără riscul imediat de a continua deteriorarea. Materialul instabil va fi deteriorat în continuare, dacă este utilizat.

- *Support serial universal (poziția 3.3.59)* – suport universal pentru conectarea unui computer la dispozitive externe.
- *Unitate flash (USB) (poziția 3.3.60)* – stick, dispozitiv de stocare mic, ușor, detașabil, care poate fi conectat la un computer sau alt echipament electronic pentru copierea și stocarea informațiilor.

Acces și facilități (cu referire la poziția 3.4 din SM ISO 2789:2024)

În capitolul „Acces și facilități” sunt incluși doi termeni noi:

- *Metru liniar (poziția 3.4.4)* – unitate de măsură a spațiului de rafturi, fără construcție de susținere. Acesta reprezintă lungimea totală ocupată de documente (cărți, periodice, manuscrise etc.) pe rafturi (polițe), măsurate pe orizontală, indiferent de înălțimea sau grosimea documentelor. Se măsoară strict lungimea raftului/poliței, într-o singură direcție (liniară).

În continuare vă prezentăm pașii pentru calcularea metrilor liniari:

- măsurarea lungimii fiecărui raft/poliță din bibliotecă (în metri sau centimetri);
- numărarea tuturor rafturilor/polițelor și clasificarea lor (dacă nu sunt identice);
- înmulțirea lungimea unui raft cu numărul de rafturi (dacă sunt identice);
- adunarea tuturor lungimilor (dacă rafturile/polițele au dimensiuni diferite).

De exemplu: o bibliotecă are 45 de rafturi, fiecare cu lungimea de 1,2 metri,

atunci:

Metri liniari = 1,2 metri x 45 = 54 metri liniari.

Dacă rafturile au dimensiuni variate, de exemplu:

25 rafturi x 1,2 m = 30 metri liniari

20 rafturi x 0,8 m = 16 metri liniari

Metri liniari total = 46

- *Rețea locală (poziția 3.4.13)* – rețea care recepționează și transmite semnale de referință pentru zona concretă.

Management (cu referire la poziția 3.5 din SM ISO 2789:2024)

Capitolul „Management” al noului standard include doi termeni care, într-o anumită măsură, sunt cunoscuți/utilizați de comunitatea profesională. Este important că acum SM ISO 2789:2024 oferă interpretarea oficializată a acestora:

- *Consortiu (poziția 3.5.2)* – asociere de biblioteci independente și/sau sisteme de biblioteci, stabilită prin acord formal, de regulă, în scopul partajării resurselor.

Notă: Calitatea de membru poate fi restricționată la o anumită regiune geografică, tip de bibliotecă (publică, academică, specializată) sau specializare în materie.

- *Catalogare retrospectivă (poziția 3.5.10)* – completarea catalogului online cu înregistrări ale materialelor care pe moment sunt înregistrate numai pe fișe sau pe alte formate și nu pot fi citite de mașină.

Notă: Se referă la colecții tipărite și de arhivă.

Finanțare și cheltuieli (cu referire la poziția 3.6 din SM ISO 2789:2024)

Capitolul „Finanțare și cheltuieli” include doi termeni noi:

- *Dotare (poziția 3.6.2)* – fond care este creat în baza donațiilor și cadourilor, fiind impusă menținerea acestuia și investiția în scopul creării sursei de venit pentru organizație.

Notă: Fondul trebuie să rămână intact pe o perioadă îndelungată sau pentru o perioadă definită de timp, până când sunt acumulate active suficiente pentru a atinge un scop desemnat.

- *Pay-per-view (poziția 3.6.5)* – serviciu care permite bibliotecilor și utilizatori-

lor să achiziționeze accesul imediat la textul integral al unui articol sau la date de cercetare, fără a abona periodicul sau altă sursă, în care au fost publicate.

Personal de bibliotecă (cu referire la poziția 3.7 din SM ISO 2789:2024)

În capitolul „Personal de bibliotecă” a fost integrat un termen nou:

- *Bibliotecar de/pe subiecte (poziția 3.7.7)* – bibliotecar cu studii și/sau experiențe avansate într-o anumit domeniu sau disciplină academică.

Concluzii și recomandări

Este important să constatăm că îmbogățirea/complinirea termenilor de specialitate, constituie un proces continuu prin care biblioteconomia națională se alinază/se racordează la scară internațională, se adaptează la noile realități ale societății informaționale [1, p. 4].

În acest sens, recomandăm lecturarea aprofundată a prezentului material (pentru o informare completă, insistăm pe lectura

articolului semnat de E. Dmătic), pentru a identifica atât informațiile valoroase pentru rețea/instituție, cât și cele care ar prezenta interes pentru statistica oficială.

Centrul Național de Statistică privind Activitatea Bibliotecilor din cadrul BNRM ar trebui să adapteze/să revizuiască formularul „Cercetare statistică anuală Nr. 6-c. Activitatea bibliotecilor” în contextul prevederilor terminologice noi ale SM ISO 2789:2024.

Centrele biblioteconomice vor concluziona dacă termenii noi, prezenți în SM ISO 2789:2024, sunt relevanți, conformi activității bibliotecii/rețelei și dacă aduc o plusvaloare. În consecință ar trebui să decidă privind evidența/observarea/utilizarea termenilor noi la nivel instituțional (SM ISO are caracter de recomandare, indicatorii recomandați fiind acceptați în funcție de specificul instituției).

Un alt demers important se referă la difuzarea, luarea în considerare a prevederilor terminologice ale SM ISO 2789:2024 de specialiștii în domeniul biblioteconomiei și științelor informării.

Referințe bibliografice:

1. CATEREV, Cristina. *Evoluția terminologiei biblioteconomice românești*. Rezumatul tezei de doctor în filologie. Chișinău, 2025. Disponibil: <https://anacec.md/files/Caterev-rezumat.pdf> [accesat 2025-05-09].
2. DMITRIC, Ecaterina. eServicii oferite de biblioteci: Aspecte de diversificare și personalizare. In: *Implicarea bibliotecilor în transformarea digitală: oportunități și provocări*. Suport metodologic. Chișinău, 2025. În proces de editare.
3. *Raport statistic centralizator privind activitatea bibliotecilor publice în anul 2024*. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2025-05-04].
4. *Raport statistic centralizator privind activitatea Sistemului Național de Biblioteci în anul 2024*. Disponibil: <http://www.bnrm.md/index.php/profesional/statistica/statistica-de-biblioteca> [accesat 2025-05-04].
5. INSTITUTUL DE STANDARDIZARE DIN MOLDOVA (ISM). *SM ISO 2789:2024 „Informare și Documentare. Statistici internaționale de bibliotecă”*. Aprobata: 14.03.2024. Manuscris (în limba engleză). Chișinău, 2024. 117 p.
6. INSTITUTUL NAȚIONAL DE STANDARDIZARE ȘI METROLOGIE. *SM ISO 2789:2015 „Informare și Documentare. Statistici internaționale de bibliotecă”*. Aprobata: 26.01.2015. Nepubl. Localizare: INSM (Chișinău).